

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (treće vijeće)

1. kolovoza 2022.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Nadležnost, priznavanje i izvršenje sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću – Uredba (EZ) br. 2201/2003 – Članci 3., 6. do 8. i 14. – Pojam ‚uobičajeno boravište‘ – Nadležnost, priznavanje, izvršenje sudskih odluka i suradnja u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja – Uredba (EZ) br. 4/2009 – Članci 3. i 7. – Državljeni dviju različitih država članica koji borave u trećoj državi kao članovi ugovornog osoblja koji rade u delegaciji Europske unije u toj trećoj državi – Utvrđivanje nadležnosti – *Forum necessitatis*”

U predmetu C-501/20,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je Audiencia Provincial de Barcelona (Provincijski sud u Barceloni, Španjolska), uputila odlukom od 15. rujna 2020., koju je Sud zaprimio 6. listopada 2020., u postupku

osoba MPA

protiv

osobe LCDNMT,

SUD (treće vijeće),

u sastavu: A. Prechal, predsjednica drugog vijeća, u svojstvu predsjednika trećeg vijeća, J. Passer, F. Biltgen, L. S. Rossi (izvjestiteljica) i N. Wahl, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: L. Carrasco Marco, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 16. rujna 2021.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za osobu MPA, A. López Jiménez, *abogada*,
- za osobu LCDNMT, C. Martínez Jorba i P. Tamborero Font, *abogadas*,

* Jezik postupka: španjolski

- za španjolsku vladu, L. Aguilera Ruiz, u svojstvu agenta,
- za češku vladu, I. Gavrilova, M. Smolek i J. Vláčil, u svojstvu agenata,
- za Vijeće Europske unije, M. Balta, H. Marcos Fraile i C. Zadra, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, I. Galindo Martín, M. Kellerbauer, N. Ruiz García, M. Wilderspin i W. Wils, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 24. veljače 2022.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 3., 7., 8. i 14. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1347/2000 (SL 2003., L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 133. i ispravak SL 2014., L 46, str. 22.) te članka 3. i 7. Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja (SL 2009., L 7, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 5., str. 138. i ispravak SL 2013., L 281, str. 29.), kao i članka 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).
- 2 Taj je zahtjev podnesen u okviru spora između osoba MPA i LCDNMT, dvaju članova ugovornog osoblja Europske unije koji rade u delegaciji potonje institucije u Togu, u pogledu zahtjeva za razvod kojem su priloženi zahtjevi za utvrđivanje režima i načina ostvarivanja skrbi i roditeljske odgovornosti u pogledu maloljetne djece para, njihova uzdržavanja te korištenja obiteljskog doma u Loméu (Togo).

Pravni okvir

Međunarodno pravo

- 3 U skladu s člankom 31. stavkom 1. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, koja je sklopljena u Beču 18. travnja 1961. i stupila na snagu 24. travnja 1964. (*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 500., str. 95., u daljnjem tekstu: Bečka konvencija):

„Diplomatski agent uživa imunitet od kaznene sudbenosti države primateljice. On, također, uživa imunitet od njezine građanske i upravne sudbenosti, osim u slučaju:

- (a) stvarnopravne tužbe koja se odnosi na privatne nekretnine koje se nalaze na državnom području države primateljice, osim ako ih diplomatski agent posjeduje za račun države pošiljateljice za potrebe misije;

- (b) tužbe koja se odnosi na nasljeđivanje, u kojoj se diplomatski agent pojavljuje kao izvršitelj oporuke, upravitelj ostavine, nasljednik ili legatar, i to kao privatna osoba, a ne u ime države pošiljateljice;
- (c) tužbe koja se odnosi na bilo koju profesionalnu ili gospodarsku djelatnost koju diplomatski agent obavlja u državi primateljici izvan svojih službenih funkcija.”

Pravo Unije

Protokol o povlasticama i imunitetima

- 4 Člankom 11. Protokola (br. 7) o povlasticama i imunitetima Europske unije (u daljnjem tekstu: Protokol o povlasticama i imunitetima), koji se nalazi u njegovu poglavlju V., naslovljenom „Dužnosnici i ostali službenici Unije”, predviđa se:

„Na državnom području svake države članice i neovisno o njihovu državljanstvu, dužnosnici i ostali službenici Unije:

- (a) pridržavajući se odredaba Ugovorâ koje se s jedne strane odnose na propise o odgovornosti dužnosnika i ostalih službenika prema Uniji i, s druge strane, na nadležnost Suda Europske unije u sporovima između Unije i njezinih dužnosnika i ostalih službenika, uživaju imunitet od sudskih postupaka u pogledu radnja koje oni poduzimaju u službenom svojstvu, uključujući izgovorene ili napisane riječi. [...]

[...]”

- 5 U skladu s člankom 17. prvim stavkom navedenog protokola, koji se nalazi u njegovu poglavlju VII., naslovljenom „Opće odredbe”:

„Dužnosnicima i ostalim službenicima Unije priznaju se povlastice, imuniteti i olakšice isključivo u interesu Unije.”

Pravilnik o osoblju i Uvjeti zaposlenja

- 6 Na temelju članka 1.b Pravilnika o osoblju za dužnosnike Europske unije (u daljnjem tekstu: Pravilnik o osoblju), Europska služba za vanjsko djelovanje (ESVD), za potrebe tog pravilnika o osoblju, osim ako je odredbama Pravilnika o osoblju predviđeno drukčije, smatra se institucijom Unije.

- 7 Člankom 23. Pravilnika o osoblju pojašnjava se:

„Povlastice i imuniteti dodjeljuju se dužnosnicima isključivo u interesu Unije. Pridržavajući se Protokola o povlasticama i imunitetima, dužnosnici se ne izuzimaju od ispunjivanja privatnih obveza, odnosno od poštovanja zakonâ i policijskih propisa koji su na snazi.

[...]”

- 8 Člankom 3.a stavkom 1. Uvjeta zaposlenja ostalih službenika Europske unije (u daljnjem tekstu: Uvjeti zaposlenja) predviđa se:

„Za potrebe ovih Uvjeta zaposlenja ‚ugovorno osoblje‘ znači osoblje koje nije raspoređeno na radno mjesto uvršteno u popis radnih mjesta iz priloga dijelu proračuna koji se odnosi na dotičnu instituciju te koje je zaposleno radi obavljanja poslova u punom ili nepunom radnom vremenu:

[...]

(d) u predstavništvima i delegacijama institucija Unije,

[...]”

- 9 Članak 85. stavak 1. prvi podstavak Uvjeta zaposlenja glasi kako slijedi:

„Ugovori ugovornog osoblja iz članka 3.a mogu se sklopiti na određeno vrijeme u trajanju od najmanje tri mjeseca, a najduže pet godina. Oni se mogu produžiti samo jednom na određeno vrijeme koje ne smije biti duže od pet godina. Trajanje prvog ugovora i prvog produženja mora ukupno iznositi najmanje šest mjeseci za funkcijsku skupinu I., a najmanje devet mjeseci za ostale funkcijske skupine. Svako je sljedeće produženje na neodređeno vrijeme.”

Uredba br. 2201/2003

- 10 U uvodnim izjavama 5., 11., 12., 14. i 33. Uredbe br. 2201/2003 navodi se:

„(5) S ciljem osiguravanja jednakosti svakog djeteta, ova se Uredba odnosi na sve odluke o roditeljskoj odgovornosti, uključujući mjere za zaštitu djeteta, neovisno o bilo kakvoj vezi s bračnim predmetom.

[...]

(11) Obveza uzdržavanja isključena je iz područja primjene ove Uredbe, budući da je već obuhvaćena Uredbom Vijeća br. 44/2001 [od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)]. Sudovi nadležni u skladu s odredbama ove Uredbe stoga će imati opću nadležnost za odlučivanje o obvezi uzdržavanja, primjenom članka 5. [točke] 2. Uredbe [br. 44/2001].

(12) Nadležnost u predmetima povezanim s roditeljskom odgovornošću, utvrđena ovom Uredbom, temelji se u svjetlu zaštite interesa djeteta, posebno na kriteriju blizine. To znači da bi u prvome redu trebala biti nadležna država članica u kojoj dijete ima uobičajeno boravište, osim u određenim slučajevima mijenjanja djetetova boravišta ili u skladu sa sporazumom između nositelja roditeljske odgovornosti.

[...]

- (14) Ova bi Uredba trebala djelovati ničime ne dovodeći u pitanje primjenu odredaba javnog međunarodnog prava koje se odnose na diplomatski imunitet. Ako se nadležnost na temelju ove Uredbe ne može ostvariti zbog postojanja diplomatskog imuniteta, u skladu s međunarodnim pravom, nadležnost bi se trebala ostvarivati u skladu s nacionalnim pravom države članice u kojoj predmetna osoba ne uživa takav imunitet.
- [...]
- (33) Ova Uredba priznaje temeljna prava i poštuje načela [Povelje]. Ona posebno nastoji osigurati poštovanje temeljnih prava djeteta, opisanih u članku 24. [Povelje].”
- 11 Člankom 1. Uredbe br. 2201/2003, naslovljenim „Područje primjene”, određuje se:
- „1. Ova se Uredba primjenjuje, bez obzira na prirodu suda, u građanskim stvarima koje se odnose na:
- (a) razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka;
  - (b) dodjelu, izvršavanje, prijenos, ograničenje ili oduzimanje roditeljske odgovornosti.
- [...]
3. Ova se Uredba ne primjenjuje na:
- [...]
- (e) obveze uzdržavanja;
- [...]”
- 12 Poglavlje II. Uredbe br. 2201/2003, naslovljeno „Nadležnost”, sastoji se od triju odjeljaka. Odjeljak 1. tog poglavlja, naslovljen „Razvod, zakonska rastava i poništaj braka”, obuhvaća članke 3. do 7. te uredbe.
- 13 Člankom 3. navedene uredbe, naslovljenim „Opća nadležnost”, u stavku 1. predviđa se:
- „U predmetima koji se odnose na razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka, nadležni su sudovi država članica:
- (a) na čijem području:
    - bračni drugovi imaju uobičajeno boravište, ili
    - su bračni drugovi imali zadnje uobičajeno boravište, ako jedan od njih i dalje ima isto boravište, ili
    - protustranka ima uobičajeno boravište, ili
    - u slučaju zajedničkog prijedloga za pokretanje postupka, ima uobičajeno boravište bilo koji od bračnih drugova, ili

- stranka koja pokreće postupak ima uobičajeno boravište, ako je on ili ona tamo imao boravište najmanje godinu dana prije pokretanja postupka, ili
  - stranka koja pokreće postupak ima uobičajeno boravište, ako je on ili ona tamo imao boravište najmanje šest mjeseci prije pokretanja postupka, a on ili ona je bio državljanin države članice o kojoj je riječ ili, u slučaju da je riječ o Velikoj Britaniji ili Irskoj, tamo imao svoj ‚domicile‘;
- (b) prema državljanstvu oba bračna druga ili, u slučaju Velike Britanije ili Irske, prema ‚domicile‘ oba bračna druga.”
- 14 U skladu s člankom 6. iste uredbe, naslovljenim „Isključiva priroda nadležnosti u skladu s člancima 3., 4. i 5.“:
- „Protiv bračnog druga koji:
- (a) ima uobičajeno boravište na području države članice; ili
  - (b) je državljanin neke države članice, ili, u slučaju Velike Britanije i Irske, ima ‚domicile‘ na državnom području jedne od navedenih država članica,
- može biti pokrenut postupak u drugoj državi članici samo u skladu s člancima 3., 4. i 5.”
- 15 U članku 7. Uredbe br. 2201/2003, naslovljenom „Supsidijarna nadležnost“, u njegovu stavku 1. pojašnjava se:
- „Ako nijedan sud neke države članice nije nadležan u skladu s člancima 3., 4. i 5., nadležnost se utvrđuje, u svakoj državi članici, u skladu s pravom države članice o kojoj je riječ.”
- 16 Odjeljak 2. poglavlja II. te uredbe, koji se odnosi na nadležnost u području roditeljske odgovornosti, sadržava članke 8. do 15. navedene uredbe.
- 17 U članku 8. iste uredbe, naslovljenom „Opća nadležnost“, u njegovu stavku 1. navodi se:
- „Sudovi države članice nadležni su u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću prema djetetu koje ima uobičajeno boravište u državi članici u trenutku pokretanja postupka.”
- 18 Člankom 12. Uredbe br. 2201/2003, naslovljenim „Prorogacija nadležnosti“, u njegovim stavicima 1., 3. i 4. navodi se:
- „1. Sudovi države članice, nadležni prema odredbama članka 3. za rješavanje zahtjeva za razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka, nadležni su i za sve predmete koji se odnose na roditeljsku odgovornost povezanu s takvim zahtjevom ako:
- (a) barem jedan od bračnih drugova ima roditeljsku odgovornost prema djetetu;
- i
- (b) ako su bračni drugovi i nositelji roditeljske odgovornosti izričito ili na neki drugi nedvosmisleni način prihvatili nadležnost sudova u trenutku pokretanja postupka pred sudom te ako je to u interesu djeteta.

[...]

3. Sudovi države članice nadležni su za roditeljsku odgovornost u postupcima, osim onih iz stavka 1., ako:

(a) postoji bitna veza djeteta i te države članice, posebno zbog činjenice da jedan od nositelja roditeljske odgovornosti ima uobičajeno boravište u toj državi članici ili da je dijete državljanin te države članice;

i

(b) su nadležnost sudova izričito ili na neki drugi nedvosmisleni način prihvatile sve stranke u postupku u trenutku pokretanja postupka pred sudom, a to je i u interesu djeteta.

4. Ako dijete ima uobičajeno boravište na području treće države, koja nije potpisnica Haaške konvencije od 19. listopada 1996. o nadležnosti, primjenjivome pravu, priznavanju, izvršenju i suradnji s obzirom na roditeljsku odgovornost i mjere za zaštitu djece, smatra se da je nadležnost u skladu s ovim člankom u interesu djeteta, posebno ako se utvrdi da nije moguće vođenje postupka u trećoj državi o kojoj je riječ.”

19 Člankom 14. te uredbe, naslovljenim „Supsidijarna nadležnost”, predviđa se:

„Ako nijedan sud države članice nije nadležan u skladu s člancima 8. do 13., nadležnost se u svakoj državi članici utvrđuje prema zakonima te države članice.”

Uredba br. 4/2009

20 Uvodne izjave 8., 15. i 16. Uredbe br. 4/2009 glase kako slijedi:

„(8) U okviru Haške konferencije o međunarodnome privatnom pravu, Zajednica i njezine države članice sudjelovale su u pregovorima koji su završili 23. studenoga 2007. donošenjem [Haaške] [k]onvencije o međunarodnoj naplati tražbina za uzdržavanje djece i drugim oblicima obiteljskog uzdržavanja [...] i [Haaškog] [p]rotokol[a] o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja [koji je u ime Europske zajednice odobren Odlukom Vijeća 2009/941/EZ od 30. studenoga 2009. (SL 2009., L 331, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10. str. 159.)]. U ovoj bi se Uredbi stoga trebalo uzeti u obzir oba ta akta.

[...]

(15) Kako bi se zaštitili interesi uzdržavanih osoba i promicala odgovarajuća sudska zaštita u Europskoj uniji, trebalo bi prilagoditi propise o nadležnosti koji proizlaze iz Uredbe [br. 44/2001]. Činjenica da je uobičajeno boravište tužene stranke u trećoj državi ne bi više trebala biti razlogom neprimjenjivanja pravila Zajednice o nadležnosti i više ne bi trebalo biti upućivanja na nacionalno pravo. Ovom bi Uredbom trebalo stoga odrediti u kojem slučaju može sud koje države članice imati supsidijarnu nadležnost.

- (16) Kako bi se ukinuli slučajevi uskrate pravosuđa, ovom bi se Uredbom trebalo odrediti *forum necessitatis* koji, u iznimnim slučajevima, sudu države članice omogućuje da prihvati nadležnost za spor koji je tijesno povezan s trećom državom. Smatra se da je takav izniman slučaj kad ne postoji mogućnost vođenja postupka u trećoj državi o kojoj je riječ, npr. zbog građanskog rata ili kad bi od podnositelja zahtjeva bilo neopravdano očekivati da pokrene ili vodi postupak u toj državi. Nadležnost utemeljena na *forum necessitatis* trebala bi se međutim provoditi samo ako je spor u zadovoljavajućoj mjeri povezan s državom članicom u kojoj je sud kojemu je podnesen predmet, npr. na temelju državljanstva jedne od strana.”
- 21 Člankom 3. Uredbe br. 4/2009, naslovljenim „Opće odredbe”, predviđa se:
- „U stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja u državama članicama sudsku nadležnost ima:
- (a) sud mjesta u kojem tuženik ima uobičajeno boravište; ili
  - (b) sud mjesta u kojem uzdržavana osoba ima uobičajeno boravište; ili
  - (c) sud koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupke o statusu osobe [ako je zahtjev koji se odnosi na uzdržavanje sporedan u odnosu na te postupke], osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od strana; ili
  - (d) sud koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupke o roditeljskoj odgovornosti, [ako je zahtjev koji se odnosi na uzdržavanje sporedan u odnosu na te postupke], osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od strana.”
- 22 U članku 6. te uredbe, naslovljenom „Supsidijarna nadležnost”, navodi se:
- „Kad niti jedan sud države članice u skladu s člancima 3., 4. i 5. nije nadležan i niti jedan sud države koja je članica Konvencije iz Lugana koja nije država članica nema nadležnost na temelju odredaba te Konvencije, nadležni su sudovi države članice čije državljanstvo imaju obje strane.”
- 23 Člankom 7. navedene uredbe, naslovljenim „Forum necessitatis”, određuje se:
- „Kad niti jedan sud države članice u skladu s člancima 3., 4., 5. i 6. nije nadležan, sudovi države članice, u iznimnim slučajevima, mogu odlučivati o sporu ako u trećoj državi s kojom je spor usko povezan postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak u trećoj državi nije moguć.
- Spor mora u dovoljnoj mjeri biti povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.”

Španjolsko pravo

- 24 Leyem Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (Organski zakon 6/1985 o pravosudnom sustavu) od 1. srpnja 1985. (BOE br. 157 od 2. srpnja 1985., str. 20632.), kako je izmijenjen Leyem Orgánica 7/2015 (Organski zakon 7/2015), od 21. srpnja 2015. (BOE br. 174 od 22. srpnja 2015., str. 61593.), u njegovu članku 22. *quater* točkama (c) i (d) određuje se:

„U nedostatku prethodnih kriterija, španjolski sudovi nadležni su:

[...]

- (c) u području osobnih i imovinskih odnosa između bračnih drugova, poništaja braka, rastave i razvoda i njihovih izmjena, pod uvjetom da nijedan drugi strani sud nema nadležnost ako oba bračna druga imaju uobičajeno boravište u Španjolskoj u vrijeme podnošenja tužbe ili ako je njihovo posljednje uobičajeno boravište bilo u Španjolskoj i jedan od njih [još] tamo boravi ili ako je Španjolska tuženikovo uobičajeno boravište ili, u slučaju zahtjeva za međusobnim dogovorom, ako u Španjolskoj boravi jedan od bračnih drugova, [...] ili ako je tužitelj Španjolac i ima uobičajeno boravište u Španjolskoj barem šest mjeseci prije podnošenja tužbe, kao i ako oba bračna druga imaju španjolsko državljanstvo;
- (d) u području srodstva i odnosa između roditelja i djece, zaštite maloljetnikâ i roditeljske odgovornosti ako dijete ili maloljetnik ima uobičajeno boravište u Španjolskoj u vrijeme podnošenja tužbe ili je tužitelj Španjolac ili uobičajeno boravi u Španjolskoj ili, u svakom slučaju, barem šest mjeseci prije podnošenja tužbe.”

25 Člankom 22. *ocites* tog zakona, kako je izmijenjen, predviđa se:

„1. Španjolski sudovi nisu nadležni u slučajevima u kojima se pravilima o nadležnosti predviđenim španjolskim zakonima navedena nadležnost ne predviđa.

[...]

3. [...] Španjolski sudovi ne mogu se suzdržati od svoje nadležnosti ili se proglasiti nenadležnim ako je sporni slučaj povezan sa Španjolskom i ako su se sudovi različitih država povezani sa slučajem proglasili nenadležnim. [...]”

26 U članku 40. Código Civila (Građanski zakonik) pojašnjava se da je domicil diplomata koji borave u državi koja nije Španjolska zbog svoje dužnosti i koji imaju pravo na ekstrateritorijalnost posljednji domicil koji su imali na španjolskom državnom području.

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 27 Osoba MPA, majka djece o kojoj je riječ u glavnom postupku, i osoba LCDNMT, njihov otac, sklopili su brak 25. kolovoza 2010. u španjolskom veleposlanstvu u Gvineji Bisau. Imaju dvoje djece koja su rođena 10. listopada 2007. i 30. srpnja 2012. u Španjolskoj. Majka je španjolska državljanka, a otac je portugalski državljanin. Što se tiče njihove djece, ona imaju dvojno španjolsko i portugalsko državljanstvo.
- 28 Bračni drugovi boravili su u Gvineji Bisau od kolovoza 2010. do veljače 2015. te su se potom preselili u Togo. Do *de facto* rastave došlo je u srpnju 2018. Majka i djeca otad nastavljaju živjeti u zajedničkom boravištu u Togu, a otac boravi u hotelu u toj državi.
- 29 Oba bračna druga rade za Europsku komisiju te rade u delegaciji Unije u Togu. Njihova je kategorija zanimanja članovi ugovornog osoblja.
- 30 Majka je 6. ožujka 2019. Juzgadu de Primera Instancia e Instrucción n 2 de Manresa (Prvostupanjski i istražni sud br. 2 u Manresi, Španjolska) podnijela zahtjev za razvod kojem su bili priloženi zahtjevi za utvrđivanje režima i načina ostvarivanja skrbi i roditeljske odgovornosti u pogledu maloljetne djece para, njihovo uzdržavanje te dodjelu korištenja obiteljskog doma u Togu.

- 31 Otac je tvrdio da Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n 2 de Manresa (Prvostupanjski i istražni sud br. 2 u Manresi, Španjolska) nema međunarodnu nadležnost.
- 32 Rješenjem od 9. rujna 2019. taj je sud utvrdio da nema međunarodnu nadležnost s obzirom na to da stranke, prema njegovu mišljenju, nemaju uobičajeno boravište u Španjolskoj.
- 33 Majka je podnijela žalbu sudu koji je uputio zahtjev. Tvrdi da oba bračna druga imaju diplomatski status kao akreditirani službenici Unije u državi rada i da im ga je dodijelila država domaćin te se on odnosi i na maloljetnu djecu. U tom pogledu ističe da je zaštićena imunitetom predviđenim člankom 31. Bečke konvencije i da njezini zahtjevi nisu obuhvaćenim iznimkama iz navedenog članka. Majka tvrdi da se na temelju Uredbe br. 2201/2003 i Uredbe br. 4/2009 nadležnost za odlučivanje o pitanjima razvoda, roditeljske odgovornosti i uzdržavanja utvrđuje s obzirom na uobičajeno boravište. Međutim, u skladu s člankom 40. Građanskog zakonika, njezino uobičajeno boravište nije mjesto rada gdje radi kao član ugovornog osoblja Unije, nego njezino boravište prije stjecanja navedenog statusa, a to je Španjolska.
- 34 Majka se poziva se i na primjenu *forum necessitatis* priznatog Uredbom br. 4/2009 i objašnjava situaciju u kojoj se nalaze togoanski sudovi. U tu svrhu podnosi izvješća Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih naroda. U jednom od tih izvješća utvrđuje se nedostatak primjerenog i kontinuiranog osposobljavanja sudaca i ustrajanje na nekažnjavanju povreda ljudskih prava. U jednom drugom izvješću izražava se zabrinutost Ujedinjenih Naroda u pogledu neovisnosti sudstva, pristupa pravosuđu i nekažnjavanja povreda ljudskih prava.
- 35 Otac pak tvrdi da nijedan bračni drug ne obavlja diplomatsku funkciju svojih odnosnih država članica, odnosno Kraljevine Španjolske i Portugalske Republike, nego da su zaposleni u delegaciji Unije u Togu kao članovi ugovornog osoblja. U tom pogledu navodi da propusnica „Laissez-passer” kojom raspolažu nije diplomatska putovnica nego propusnica ili isprava za sigurno putovanje koja je valjana samo unutar državnog područja trećih država. Usto, smatra da primjenjivi propis nije Bečka konvencija, nego Protokol o povlasticama i imunitetima. Međutim, potonji je protokol primjenjiv samo na radnje koje izvršavaju dužnosnici i službenici institucija Unije po službenoj dužnosti, tako da u ovom slučaju nije prepreka nadležnosti togoanskih sudova te zbog njega nije potrebna primjena *forum necessitatis*.
- 36 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, ne postoji sudska praksa u pogledu pojma „uobičajeno boravište” bračnih drugova u svrhu utvrđivanja nadležnosti u stvarima povezanima s razvodom ni u pogledu pojma „uobičajeno boravište” maloljetne djece u slučaju o kojem je riječ u glavnom postupku, tako da treba utvrditi utjecaj statusa diplomata ili drugog sličnog statusa poput onoga koji imaju osobe koje obavljaju funkcije kao službenici ili dužnosnici koji rade za Uniju i koje se upućuje u treće države radi obavljanja tih funkcija. U okviru ocjene uobičajenog boravišta bračnih drugova koji traže razvod, sud koji je uputio zahtjev napominje da članovi ugovornog osoblja u svojoj državi rada imaju status diplomatskog osoblja Unije, ali se u državama članicama smatraju samo Unijinim službenicima. Usto, navodi da je nužno utvrditi trajanje, uobičajenu prirodu i stabilnost boravka bračnih drugova u Togu te da se ne smije zanemariti činjenica da je uzrok i razlog njihove fizičke prisutnosti u toj trećoj državi izvršavanje dužnosti za račun Unije.

37 U tim je okolnostima Audiencia Provincial de Barcelona (Pokrajinski sud u Barceloni) odlučila prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Kako treba tumačiti pojam ‚uobičajeno boravište‘, iz članka 3. Uredbe br. 2201/2003 [...] i članka 3. Uredbe br. 4/2009, u slučaju državljana neke države članice koji borave u trećoj državi zbog funkcija koje su im povjerene kao članovima ugovornog osoblja [Unije] i kojima je u trećoj državi priznat status diplomatskih službenika [Unije] ako je njihov boravak u navedenoj državi povezan s izvršavanjem njihovih funkcija koje obavljaju za Uniju?
2. U slučaju da, za potrebe članka 3. Uredbe br. 2201/2003 i članka 3. Uredbe br. 4/2009 [...], određivanje uobičajenog boravišta bračnih drugova ovisi o njihovu statusu članova ugovornog osoblja [Unije] u trećoj državi, kako bi njihovo boravište utjecalo na određivanje uobičajenog boravišta maloljetne djece u skladu s člankom 8. Uredbe br. 2201/2003?
3. Za slučaj da se smatra da maloljetnici nemaju uobičajeno boravište u trećoj državi, može li se poveznica u obliku majčina državljanstva, njezin boravak u Španjolskoj prije sklapanja braka, španjolsko državljanstvo maloljetne djece i njihovo rođenje u Španjolskoj uzeti u obzir za potrebe određivanja uobičajenog boravišta u skladu s člankom 8. Uredbe br. 2201/2003?
4. Za slučaj da se utvrdi da se uobičajeno boravište roditelja i maloljetne djece ne nalazi u državi članici, uzimajući u obzir da, u skladu s Uredbom br. 2201/2003, ne postoji nijedna druga država članica nadležna za rješavanje zahtjeva, sprečava li okolnost da je tuženik državljanin države članice primjenu podredne odredbe članaka 7. i 14. Uredbe br. 2201/2003?
5. Za slučaj da se utvrdi da se uobičajeno boravište roditelja i maloljetne djece ne nalazi u državi članici, za potrebe određivanja uzdržavanja djece, kako treba tumačiti *forum necessitatis* iz članka 7. Uredbe br. 4/2009? Osobito koje su pretpostavke nužne kako bi se smatralo da postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak nije moguć u trećoj državi s kojom je spor usko povezan (u ovom slučaju Togo)? Treba li stranka dokazati da je pokrenula ili pokušala pokrenuti postupak u navedenoj državi i to neuspješno? Je li državljanstvo neke od stranaka u sporu dovoljna poveznica s državom članicom [suda pred kojim je pokrenut postupak]?
6. U slučaju poput ovog, u kojem bračni drugovi imaju snažne veze s državama članicama (državljanstvo, prethodni boravak), ako u skladu s pravilima Uredbi nijedna država članica nije nadležna, je li to protivno članku 47. [Povelje]?”

Postupak pred Sudom

- 38 Sud koji je uputio zahtjev zatražio je da se o ovom predmetu odluči u hitnom prethodnom postupku, predviđenom člankom 107. Poslovnika Suda.
- 39 Sud je 19. listopada 2020., na prijedlog suca izvjestitelja i nakon saslušanja nezavisnog odvjetnika, odlučio da nije potrebno prihvatiti taj zahtjev jer nisu ispunjeni uvjeti predviđeni u članku 107. stavku 2. Poslovnika.

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

- 40 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti želi znati treba li članak 3. stavak 1. točku (a) Uredbe br. 2201/2003 i članak 3. točke (a) i (b) Uredbe br. 4/2009 tumačiti na način da, u svrhu određivanja uobičajenog boravišta u smislu tih odredbi status dotičnih bračnih drugova kao članova ugovornog osoblja Unije, koji rade u delegaciji potonje institucije u trećoj državi i koji navodno imaju diplomatski status u toj trećoj državi, može biti odlučujući element.
- 41 Što se tiče, kao prvo, tumačenja članka 3. Uredbe br. 2201/2003, valja podsjetiti na to da se tom odredbom utvrđuju opći kriteriji za nadležnost u stvarima povezanim s razvodom, zakonskom rastavom ili poništajem braka. Ti objektivni, nekumulativni i isključivi kriteriji odgovaraju na potrebu pravnog uređenja prilagođenog posebnim potrebama sporova u području raskida bračne veze (vidjeti u tom smislu presudu od 25. studenoga 2021., IB (Uobičajeno boravište bračnog druga – Razvod), C-289/20, EU:C:2021:955, t. 32. i navedenu sudsku praksu).
- 42 Pojam „uobičajeno boravište” navodi se u šest osnova za nadležnost predviđenih člankom 3. stavkom 1. točkom (a) Uredbe br. 2201/2003. Tom se odredbom stoga dodjeljuje nadležnost, koja nije hijerarhijski određena, za odlučivanje o pitanjima koja se odnose na raskid bračne veze na sudovima države članice na čijem se državnom području, ovisno o slučaju, nalazi trenutačno ili prethodno boravište obaju bračnih drugova ili jednoga od njih.
- 43 U tom pogledu Uredba br. 2201/2003 ne sadržava nikakvu definiciju pojma „uobičajeno boravište”, osobito uobičajenog boravišta bračnog druga u smislu članka 3. stavka 1. točke (a) te uredbe. U nedostatku takve definicije ili izričitog upućivanja na pravo država članica radi utvrđivanja smisla i dosega tog pojma, važno je potražiti autonomno i ujednačeno tumačenje, uzimajući u obzir kontekst odredbi u kojem ga se navodi i ciljeve navedene uredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 25. studenoga 2021., IB (Uobičajeno boravište bračnog druga – Razvod), C-289/20, EU:C:2021:955, t. 38. i 39.).
- 44 Sud je već presudio da, u svrhu tumačenja članka 3. stavka 1. točke (a) Uredbe br. 2201/2003, valja smatrati da pojam „uobičajeno boravište” načelno obilježavaju dva elementa, odnosno, s jedne strane, namjera zainteresirane osobe da na određenom mjestu odredi uobičajeno središte svojih interesa i, s druge strane, dovoljno stabilna prisutnost na državnom području dotične države članice (presuda od 25. studenoga 2021., IB (Uobičajeno boravište bračnog druga – Razvod), C-289/20, EU:C:2021:955, t. 57.), pri čemu bračni drug u određenom trenutku može imati samo jedno uobičajeno boravište u smislu navedene odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 25. studenoga 2021., IB (Uobičajeno boravište bračnog druga – Razvod), C-289/20, EU:C:2021:955, t. 51.).
- 45 Kao drugo, što se tiče tumačenja članka 3. Uredbe br. 4/2009, iz teksta tog članka, naslovljenog „Opće odredbe”, proizlazi da su njime propisani opći kriteriji za dodjeljivanje nadležnosti sudovima država članica koji odlučuju u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja. Ti su kriteriji alternativni, kao što to potvrđuje upotreba veznika „ili” nakon navođenja svakog od njih (presuda od 5. rujna 2019., R (Nadležnost za roditeljsku odgovornost i obvezu uzdržavanja), C-468/18, EU:C:2019:666, t. 29. i navedena sudska praksa).

- 46 Članak 3. Uredbe br. 4/2009 tako nudi mogućnost da se zahtjev u pogledu obveze uzdržavanja podnese na temelju odabira između raznih osnova za nadležnost, to jest sudu mjesta u kojem se nalazi tuženikovo uobičajeno boravište, u skladu s točkom (a) tog članka 3., ili sudu mjesta u kojem uzdržavana osoba ima svoje uobičajeno boravište u skladu s točkom (b) navedenog članka (vidjeti u tom smislu presudu od 17. rujna 2020., Landkreis Harburg (Prijenos zahtjeva uzdržavane osobe na javno tijelo), C-540/19, EU:C:2020:732, t. 30. i navedenu sudsku praksu).
- 47 Budući da Uredba br. 4/2009 ne pruža nikakvu definiciju pojma „uobičajeno boravište”, u smislu svojeg članka 3. točaka (a) i (b), važno je potražiti autonomno i ujednačeno tumačenje u skladu s načelima navedenima u točki 43. ove presude.
- 48 U tom pogledu valja podsjetiti na to da, s jedne strane, cilj pravila o nadležnosti predviđenih Uredbom br. 4/2009 nije samo jamčiti blizinu uzdržavane osobe, koja se općenito smatra najslabijom strankom, i nadležnog suda, nego i osigurati dobro sudovanje s gledišta optimizacije sudske organizacije i s obzirom na interes stranaka, bilo da je riječ o tužitelju ili tuženiku, da uživaju, među ostalim, olakšan pristup pravosuđu i predvidljivost pravila o nadležnosti (vidjeti u tom smislu presudu od 4. lipnja 2020., FX (Zahtjev za obustavu izvršenja tražbine uzdržavanja), C-41/19, EU:C:2020:425, t. 40. i navedenu sudsku praksu).
- 49 S druge strane, kao što to osobito proizlazi iz uvodne izjave 8. Uredbe br. 4/2009 i kao što je to Sud već istaknuo, ta je uredba usko povezana s odredbama Haaškog protokola o mjerodavnom pravu za obveze uzdržavanja (presuda od 5. rujna 2019., R (Nadležnost za roditeljsku odgovornost i obvezu uzdržavanja), C-468/18, EU:C:2019:666, t. 46. i navedena sudska praksa). Međutim, na temelju članka 3. tog protokola, pravo uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja jest ono koje načelno uređuje obveze uzdržavanja, pri čemu je takvo boravište u dovoljnoj mjeri stabilno, izuzev privremene ili povremene prisutnosti (vidjeti u tom smislu presudu od 12. svibnja 2022., W. J. (Promjena uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja), C-644/20, EU:C:2022:371, t. 63.).
- 50 Ta odredba odražava sustav kolizijskih pravila na kojem se navedeni protokol temelji, s obzirom na to da je cilj takvog sustava jamčiti predvidljivost mjerodavnog prava osiguravajući da pravo koje je određeno ne bude lišeno dostatne povezanosti s predmetnom obiteljskom situacijom, pri čemu je pravo uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja ono koje je načelno najuže povezano s njegovom situacijom i koje je očito najprimjerenije za uređenje konkretnih problema s kojima se taj vjerovnik može susresti (presuda od 12. svibnja 2022., W. J. (Promjena uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja), C-644/20, EU:C:2022:371, t. 64. i navedena sudska praksa).
- 51 Ta je povezanost glavna prednost utvrđivanja postojanja i iznosa obveze uzdržavanja, uzimajući u obzir pravne i činjenične uvjete društvenog okruženja države u kojoj uzdržavana osoba živi i obavlja većinu svojih aktivnosti. Naime, s obzirom na to da će vjerovnik uzdržavanja iznos uzdržavanja upotrijebiti za životne troškove, valja ocijeniti konkretan problem koji nastaje u odnosu na određeno društvo, odnosno na ono u kojem živi vjerovnik uzdržavanja i u kojemu će živjeti (vidjeti u tom smislu presudu od 12. svibnja 2022., W. J. (Promjena uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja), C-644/20, EU:C:2022:371, t. 65.).
- 52 Stoga je opravdano smatrati da je uobičajeno boravište vjerovnika uzdržavanja, s obzirom na taj cilj, ono u mjestu u kojem se *de facto* nalazi uobičajeno središte njegova života, imajući u vidu njegovu obiteljsku i društvenu okolinu, osobito ako je riječ o maloljetnom djetetu (vidjeti u tom smislu presudu od 12. svibnja 2022., W. J. (Promjena uobičajenog boravišta vjerovnika uzdržavanja), C-644/20, EU:C:2022:371, t. 66.)

- 53 S obzirom na ta razmatranja i s obzirom na činjenicu da se članak 3. točke (a) i (b) Uredbe br. 4/2009 i članak 3. Haaškog protokola temelje na zajedničkoj poveznici, odnosno uobičajenom boravištu zainteresirane osobe, i da su usko povezani, opravdano je da se definicija te poveznice temelji na istim načelima i da je obilježavaju isti elementi u oba instrumenta. Stoga, čak i ako konkretna ocjena uobičajenog boravišta podnositelja zahtjeva za uzdržavanje, uzdržavane osobe ili, ovisno o slučaju, obveznika uzdržavanja ovisi o okolnostima koje su svojstvene svakom pojedinačnom slučaju i koje se mogu mijenjati, osobito s obzirom na dob i okruženje zainteresirane osobe, logično je da pojam „uobičajeno boravište” u smislu članka 3. točaka (a) i (b) Uredbe br. 4/2009 obilježava, s jedne strane, volja dotične osobe da na određenom mjestu odredi uobičajeno središte svojeg života i, s druge strane, dovoljno stabilna prisutnost na državnom području dotične države članice.
- 54 U ovom slučaju iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da su bračni drugovi o kojima je riječ u glavnom postupku sklopili brak u španjolskom veleposlanstvu u Gvineji Bisau u kolovozu 2010. i da su u toj državi boravili od kolovoza 2010. do veljače 2015., datuma kada su se preselili u Togo, državu u kojoj unatoč *de facto* rastavi od srpnja 2018. još uvijek borave, kao i njihovo dvoje djece.
- 55 Suprotno tomu, iz elemenata koje je priopćio sud koji je uputio zahtjev nikako ne proizlazi da je otac djece o kojem je riječ u glavnom postupku, koji ima portugalsko državljanstvo, imao uobičajeno boravište u državi članici u kojoj se nalazi taj sud, odnosno u Kraljevini Španjolskoj, sam ili zajedno s majkom njihove zajedničke djece. Potonja osoba, koja ima španjolsko državljanstvo i koja je podnijela zahtjev za raskid bračne veze sudovima te države članice pak tvrdi da je zadržala svoje uobičajeno boravište na državnom području navedene države članice, neovisno o okolnosti da kao član ugovornog osoblja Unije radi na državnom području treće države barem od kolovoza 2010. i, konkretnije, u Togu od veljače 2015. te da otad sa svojom djecom živi u toj trećoj državi.
- 56 Međutim, s obzirom na te okolnosti i na dva elementa koji obilježavaju pojam „uobičajeno boravište” u smislu članka 3. stavka 1. točke (a) Uredbe br. 2201/2003, kao što su ti elementi navedeni u točki 44. ove presude, očito je da bračni drugovi o kojima je riječ u glavnom postupku, ne dovodeći u pitanje opširnije provjere suda koji je uputio zahtjev na temelju svih činjeničnih okolnosti svojstvenih predmetnom slučaju (vidjeti u tom smislu presudu od 25. studenoga 2021., (Uobičajeno boravište bračnog druga – Razvod), C-289/20, EU:C:2021:955, t. 52.), nemaju uobičajeno boravište na državnom području države članice u kojoj se nalazi sud kojem je podnesen zahtjev za raskid bračne veze.
- 57 Naime, kao prvo, osim u slučaju, po potrebi, godišnjih odmora ili prilikom rođenja djece, što općenito odgovara vremenski ograničenim i povremenim prekidima uobičajenog tijeka života (vidjeti po analogiji presudu od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 51.), bračni drugovi o kojima je riječ u glavnom postupku fizički su trajno odsutni s državnog područja Kraljevine Španjolske barem od kolovoza 2010. Nije sporno da se supruga o kojoj je riječ u glavnom postupku nakon rastave tih bračnih drugova nije preselila na državno područje države članice u kojoj se nalazi sud kojem je podnesen zahtjev za raskid bračne veze. Konkretno, nijedan element iz spisa ne omogućuje da se utvrdi da je ta supruga boravila na državnom području navedene države članice, čija je državljanica, tijekom šest mjeseci neposredno prije nego što je podnijela zahtjev za raskid bračne veze, kao što se to predviđa člankom 3. stavkom 1. točkom (a) šestom alinejom Uredbe br. 2201/2003.

- 58 U tim se okolnostima u ovom slučaju ne može ispuniti zahtjev naveden u točki 44. ove presude koji se odnosi na dovoljno stabilnu prisutnost na državnom području države članice u kojoj se nalazi sud koji je uputio zahtjev. Što se tiče okolnosti da je boravak u Togu bračnih drugova o kojima je riječ u glavnom postupku, koji su kao članovi ugovornog osoblja Unije zaposleni na neodređeno vrijeme i rade u delegaciji potonje institucije u toj trećoj državi, u skladu s odredbama članka 85. stavka 1. Uvjeta zaposlenja koji se primjenjuju na članove ugovornog osoblja iz članka 3.a Uvjeta zaposlenja i koji ne podliježu rotaciji u sjedište u Bruxellesu, na taj način izravno povezan s izvršavanjem njihovih dužnosti, valja pojasniti da to samo po sebi ne može spriječiti da taj boravak ima takav stupanj stabilnosti (vidjeti po analogiji presudu od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 12. i 47.) niti se na temelju toga može smatrati da je fizička odsutnost zainteresiranih osoba s državnog područja države članice u kojoj se nalazi sud kojem je podnesen zahtjev za raskid bračne veze u ovom slučaju samo privremen ili povremen.
- 59 Kao drugo, nijedan element spisa ne upućuje na to da su bračni drugovi o kojima je riječ u glavnom postupku, ili barem supruga, unatoč svojoj stalnoj višegodišnjoj fizičkoj udaljenosti s državnog područja Kraljevine Španjolske, odlučili odrediti stalno ili uobičajeno središte svojih interesa u toj državi članici. Iako je jedan od tih bračnih drugova izrazio namjeru da se u budućnosti nastani u Španjolskoj, činjenica je da, kao što je to pojašnjeno u točki 57. ove presude, iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da unatoč njihovoj *de facto* rastavi od srpnja 2018. nijedan od bračnih drugova o kojima je riječ u glavnom postupku nije napustio Togo. Uostalom, kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točki 50. svojeg mišljenja, s obzirom na to da se dužnosnici i službenici dobrovoljno javljaju za radna mjesta u delegacijama Unije, kao što je ono u Togu, dvojbeno je da su ti bračni drugovi nakon *de facto* rastave doista namjeravali napustiti Togo kako bi prenijeli svoje uobičajeno boravište na državno područje Kraljevine Španjolske.
- 60 U ovom se slučaju u biti nalaže slična ocjena uobičajenog boravišta tuženika ili uzdržavane osobe u smislu članka 3. točke (a) odnosno članka 3. točke (b) Uredbe br. 4/2009, s obzirom na to da, ne dovodeći u pitanje opširnije provjere suda koji je uputio zahtjev, ništa ne upućuje na to da su zainteresirane osobe prenijele svoje uobičajeno boravište na državno područje Kraljevine Španjolske.
- 61 Ta se razmatranja ne dovode u pitanje argumentom španjolske vlade, koji je uostalom iznesen samo u pogledu tumačenja Uredbe br. 2201/2003, prema kojem bračni drugovi o kojima je riječ u glavnom postupku zbog svojeg statusa članova ugovornog osoblja koji rade u delegaciji Unije u Togu, imaju diplomatski status u toj trećoj državi i stoga na temelju članka 31. stavka 1. Bečke konvencije imaju imunitet pred građanskim sudovima u državi primateljici što bi, prema mišljenju te vlade, trebalo dovesti do toga da se na temelju članka 40. Građanskog zakonika prizna nadležnost sudova države članice u kojoj ti članovi osoblja nemaju navedeni diplomatski status, odnosno u ovom slučaju Kraljevine Španjolske.
- 62 Naime, iako je ta tvrdnja točna, ona ipak ne utječe na tumačenje pojma „uobičajeno boravište” u smislu članka 3. stavka 1. točke (a) Uredbe br. 2201/2003 i članka 3. točaka (a) i (b) Uredbe br. 4/2009, s obzirom na to da, na temelju tih odredbi, sud pred kojim je pokrenut postupak može priznati svoju nadležnost samo ako bračni drugovi, zajedno ili odvojeno, i/ili njihova djeca kao uzdržavane osobe u svrhu primjene članka 3. točke (b) Uredbe br. 4/2009, imaju uobičajeno boravište na državnom području države članice u kojoj se nalazi taj sud, pri čemu to uobičajeno boravište odgovara kriterijima navedenima u točkama 44. i 53. ove presude.

- 63 Međutim, činjenica da takvo uobičajeno boravište u državi članici u kojoj se nalazi sud pred kojim je pokrenut postupak ne postoji dovoljna je da se utvrdi da taj sud nije nadležan, na temelju članka 3. stavka 1. točke (a) Uredbe br. 2201/2003 i članka 3. točaka (a) i (b) Uredbe br. 4/2009, neovisno o pitanju uživaju li bračni drugovi o kojima je riječ u glavnom postupku i njihova djeca eventualni imunitet u Togu pred građanskim sudovima te treće države.
- 64 Nijedan argument u suprotnom smislu ne može se izvesti iz uvodne izjave 14. Uredbe br. 2201/2003, na koju se španjolska vlada također poziva, a iz koje proizlazi da, ako se nadležnost na temelju te uredbe ne može ostvariti zbog postojanja diplomatskog imuniteta, u skladu s međunarodnim pravom, nadležnost bi se trebala ostvarivati u skladu s nacionalnim pravom države članice u kojoj dotična osoba ne uživa takav imunitet.
- 65 Naime, kao što je to pravilno istaknula Komisija, ta se uvodna izjava odnosi na situaciju u kojoj sud države članice, iako je nadležan na temelju odredbi Uredbe br. 2201/2003, ne može ostvariti tu nadležnost zbog postojanja diplomatskog imuniteta. Međutim, nije sporno da u glavnom postupku ni bračni drugovi ni njihova djeca ne uživaju diplomatski imunitet ni u jednoj državi članici. Konkretno, iz članka 11. točke (a) Protokola o povlasticama i imunitetima proizlazi da dužnosnici i ostali službenici Unije uživaju imunitet na državnom području država članica samo za radnje koje poduzimaju „u službenom svojstvu”, odnosno u okviru zadaće povjerene Uniji (presuda od 30. studenoga 2021., LR Ğenerälprokuratūra, C-3/20, EU:C:2021:969, t. 56. i navedena sudska praksa). Iz toga slijedi, kao što to potvrđuje članak 23. Pravilnika o osoblju, da takav imunitet ne obuhvaća sudske postupke čiji se predmet odnosi na privatne odnose, kao što su zahtjevi bračnih drugova u bračnim sporovima, roditeljska odgovornost ili obveze uzdržavanja njihove djece, koji se po prirodi ne odnose na sudjelovanje korisnika imuniteta u izvršavanju zadaća institucije Unije kojoj pripada (vidjeti u tom smislu presudu od 11. srpnja 1968., Sayag i Zurich, 5/68, EU:C:1968:42, str. 585.).
- 66 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na prvo prethodno pitanje valja odgovoriti da članak 3. stavak 1. točku (a) Uredbe br. 2201/2003 i članak 3. točke (a) i (b) Uredbe br. 4/2009 treba tumačiti na način da, u svrhu određivanja uobičajenog boravišta u smislu tih odredbi status članova ugovornog osoblja Unije dotičnih bračnih drugova, koji rade u delegaciji potonje institucije u trećoj državi i koji navodno imaju diplomatski status u toj trećoj državi, ne može biti odlučujući element.

Drugo pitanje

- 67 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita, u slučaju da određivanje uobičajenog boravišta bračnih drugova ovisi o njihovu statusu članova ugovornog osoblja Unije koji rade u delegaciji potonje institucije u trećoj državi, kako bi ta situacija utjecala na određivanje uobičajenog boravišta maloljetne djece u smislu članka 8. Uredbe br. 2201/2003.
- 68 Uzimajući u obzir odgovor na prvo pitanje, na drugo pitanje nije potrebno odgovoriti.

Treće pitanje

- 69 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 8. stavak 1. Uredbe br. 2201/2003 tumačiti na način da u svrhu određivanja uobičajenog boravišta djeteta valja uzeti u obzir poveznicu u obliku majčina državljanstva te njezina boravka prije sklapanja braka u

državi članici u kojoj se nalazi sud kojem je podnesen zahtjev u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću ili pak okolnost prema kojoj su maloljetna djeca rođena u toj državi članici i imaju njezino državljanstvo.

- 70 U skladu s člankom 8. stavkom 1. Uredbe br. 2201/2003, nadležnost suda države članice u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću prema djetetu određuje se na temelju kriterija uobičajenog boravišta tog djeteta u trenutku pokretanja tog postupka.
- 71 U tom pogledu, Sud je u nekoliko navrata presudio da je uobičajeno boravište djeteta autonomni pojam prava Unije koji treba tumačiti s obzirom na kontekst odredbi u kojima se on navodi i ciljeve Uredbe br. 2201/2003, osobito cilj koji proizlazi iz njezine uvodne izjave 12., prema kojem se njome utvrđena pravila o nadležnosti temelje na svrsi zaštite interesa djeteta, a posebno na kriteriju blizine (presuda od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 40. i navedena sudska praksa).
- 72 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, prilikom utvrđivanja uobičajenog boravišta djeteta treba voditi računa o svim činjenicama svakoga konkretnog slučaja. Osim fizičke prisutnosti djeteta na državnom području neke države članice, treba uzeti u obzir i druge faktore koji mogu uputiti na to da ta prisutnost nije vremenski ograničenoga ili povremenoga karaktera i da upućuje na određenu integraciju djeteta u društvenu i obiteljsku okolinu (presuda od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 41. i navedena sudska praksa), što odgovara mjestu gdje se stvarno nalazi središte njegovih životnih interesa (presuda od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 42.).
- 73 Među te čimbenike ubrajaju se trajanje, regularnost, uvjeti i razlozi boravka djeteta na državnom području dotične države članice kao i državljanstvo tog djeteta, relevantni čimbenici koji se mijenjaju ovisno o dobi dotičnog djeteta (presuda od 8. lipnja 2017., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, t. 44. i navedena sudska praksa). Uzimaju se u obzir i mjesto i uvjeti školovanja djeteta kao i obiteljske i društvene veze koje to dijete održava u dotičnoj državi članici (vidjeti u tom smislu presudu od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 43.).
- 74 Što se tiče namjere roditelja da se s djetetom nastane na određenom mjestu, Sud je priznao da se ona također može uzeti u obzir kada se očituje pojedinim konkretnim radnjama kao što su kupnja ili najam stambenog prostora u dotičnoj državi članici (vidjeti u tom smislu presudu od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 46. i navedenu sudsku praksu).
- 75 Iz toga slijedi, kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točki 72. svojeg mišljenja, da određivanje uobičajenog boravišta djeteta u dotičnoj državi članici, u smislu članka 8. stavka 1. Uredbe br. 2201/2003, iziskuje barem da je dotično dijete fizički prisutno u toj državi članici i da se mogu uzeti u obzir dodatni faktori koji upućuju na to da ta prisutnost nije vremenski ograničenoga ili povremenoga karaktera i da upućuje na određenu integraciju tog djeteta u društvenu i obiteljsku okolinu.
- 76 Stoga se u glavnom predmetu, u svrhu određivanja uobičajenog boravišta maloljetne djece u smislu članka 8. stavka 1. Uredbe br. 2201/2003, ne mogu uzeti u obzir poveznicu u obliku majčina državljanstva, kao ni njezina boravka u Španjolskoj prije sklapanja braka i rođenja djece jer nisu relevantni u tu svrhu.

- 77 Suprotno tomu, španjolsko državljanstvo maloljetne djece o kojoj je riječ u glavnom postupku i činjenica da su ta djeca rođena u Španjolskoj mogu biti čimbenici koji su relevantni a da pritom nisu odlučujući. Naime, činjenica da je dijete podrijetlom iz države članice i da dijeli kulturu te države s jednim od svojih roditelja nije odlučujuća za određivanje mjesta uobičajenog boravišta tog djeteta (vidjeti u tom smislu presudu od 28. lipnja 2018., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, t. 52.). To utvrđenje vrijedi tim više kada, kao što je to slučaj u glavnom predmetu, nijedan element ne dokazuje da su dotična djeca bila fizički prisutna, i to ne samo povremeno, na državnom području države članice u kojoj se nalazi sud pred kojim je pokrenut postupak i da su ondje, s obzirom na svoju dob, pokazala određeni stupanj integracije, osobito u školskom, društvenom i obiteljskom okruženju.
- 78 Stoga na treće pitanje valja odgovoriti da članak 8. stavak 1. Uredbe br. 2201/2003 treba tumačiti na način da u svrhu određivanja uobičajenog boravišta djeteta nije relevantna poveznica u obliku majčina državljanstva, kao ni njezina boravka prije sklapanja braka u državi članici u kojoj se nalazi sud kojem je podnesen zahtjev u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, a okolnost prema kojoj su maloljetna djeca rođena u toj državi članici i imaju njezino državljanstvo je nedovoljna.

Četvrto pitanje

- 79 Svojim četvrtim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti želi znati treba li, u slučaju da nijedan sud države članice nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu za raskid bračne veze na temelju članka 3. do 5. Uredbe br. 2201/2003 odnosno o zahtjevu u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću na temelju članka 8. do 13. te uredbe, članke 7. i 14. navedene uredbe tumačiti na način da činjenica da je tuženik iz glavnog postupka državljanin države članice različite od one u kojoj se nalazi sud pred kojim je pokrenut postupak sprečava primjenu odredbi o supsidijarnoj nadležnosti predviđenih u tim člancima 7. i 14. kao temelja za uspostavu nadležnosti tog suda.
- 80 Najprije valja napomenuti da, dok se članak 7. Uredbe br. 2201/2003, naslovljen „Supsidijarna nadležnost”, nalazi u odjeljku 1. poglavlja II. te uredbe, naslovljenom „Razvod, zakonska rastava i poništaj braka”, članak 14. navedene uredbe, također naslovljen „Supsidijarna nadležnost”, nalazi se među odredbama odjeljka 2. istog poglavlja, koji se odnosi na „Roditeljsk[u] odgovornost”. Iz toga proizlazi da, s obzirom na to da se članci 7. i 14. Uredbe br. 2201/2003 odnose na supsidijarnu nadležnost za raskid bračne veze odnosno supsidijarnu nadležnost u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, valja uzastopno ispitati ta dva sustava nadležnosti.
- 81 Što se tiče, kao prvo, supsidijarne nadležnosti za raskid bračne veze, iz teksta članka 7. stavka 1. Uredbe br. 2201/2003 proizlazi da samo ako nijedan sud neke države članice nije nadležan na temelju članka 3. do 5. te uredbe, nadležnost se utvrđuje, u svakoj državi članici, u skladu s nacionalnim pravom.
- 82 Iako se tom odredbom, kao što je to u biti istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 81. svojeg mišljenja, ako se razmatra zasebno, bračnim drugovima koji nemaju uobičajeno boravište u državi članici i koji imaju različita državljanstva stavlja na raspolaganje supsidijarni sud na temelju nacionalnih pravila o nadležnosti, područje primjene te odredbe ipak treba tumačiti s obzirom na članak 6. Uredbe br. 2201/2003.

- 83 Naime, člankom 6. te uredbe, naslovljenim „Isključiva priroda nadležnosti u skladu s člancima 3., 4. i 5.“, određuje se da „protiv bračnog druga koji [...] ima uobičajeno boravište na području države članice[...] ili [...] je državljanin neke države članice [...] može biti pokrenut postupak u drugoj državi članici samo u skladu s člancima 3., 4. i 5.“
- 84 Stoga, u skladu s tim člankom 6., s obzirom na isključivu prirodu nadležnosti utvrđenih u člancima 3. do 5. Uredbe br. 2201/2003, pred sudovima druge države članice može se pokrenuti postupak protiv tuženika koji ima uobičajeno boravište u nekoj državi članici ili koji je državljanin neke države članice samo na temelju tih odredbi i slijedom toga uz isključenje pravila o nadležnosti utvrđenih nacionalnim pravom (presuda od 29. studenoga 2007., Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, t. 22.).
- 85 Iz toga proizlazi da, kad sud države članice nije nadležan odlučivati o zahtjevu za raskid bračne veze na temelju članaka 3. do 5. Uredbe br. 2201/2003, članak 6. te uredbe sprečava taj sud da utvrdi svoju nadležnost na temelju pravila o supsidijarnoj nadležnosti predviđenih nacionalnim pravom, u skladu s člankom 7. stavkom 1. navedene uredbe, ako je tuženik državljanin države članice različite od one u kojoj se nalazi navedeni sud.
- 86 U ovom je slučaju bračni drug koji je tuženik u okviru tužbe za raskid bračne veze pred španjolskim sudovima portugalski državljanin, tako da, s obzirom na informacije koje je priopćio sud koji je uputio zahtjev i ne dovodeći u pitanje opširnije provjere tog suda, bračni drugovi o kojima je riječ u glavnom postupku nemaju uobičajeno boravište na državnom području države članice, osobito države članice u kojoj se nalazi taj sud. Slijedom toga, ako sud koji je uputio zahtjev ne može utvrditi svoju nadležnost za odlučivanje o takvoj tužbi na temelju članaka 3. do 5. Uredbe br. 2201/2003, članak 7. stavak 1. te uredbe ne dopušta mu da utvrdi svoju nadležnost na temelju pravila o supsidijarnoj nadležnosti predviđenih nacionalnim pravom jer članak 6. točka (b) navedene uredbe sprečava da se protiv tuženika iz glavnog postupka, koji je državljanin države članice različite od one u kojoj se nalazi taj sud, pokrene postupak u potonjoj državi članici.
- 87 Važno je dodati da, kao što je to Komisija navela u svojim pisanim očitovanjima, to tumačenje ne znači da se bračnom drugu koji traži raskid bračne veze onemogućuje podnošenje zahtjeva pred sudovima države članice čiji je tuženik državljanin, ako se člancima 3. do 5. Uredbe br. 2201/2003 ne određuje drugi sud. Naime, u takvom slučaju članak 6. točka (b) te uredbe nije prepreka tomu da sudovi države članice čiji je tuženik državljanin budu nadležni za odlučivanje o zahtjevu za raskid bračne veze uz primjenu nacionalnih pravila o nadležnosti te države članice.
- 88 Kao drugo, što se tiče supsidijarne nadležnosti u stvarima povezanima s roditeljskom odgovornošću, valja podsjetiti na to da u skladu s člankom 14. Uredbe br. 2201/2003, ako nijedan sud države članice nije nadležan na temelju članaka 8. do 13. te uredbe, nadležnost se u svakoj državi članici utvrđuje prema zakonima te države.
- 89 U tom pogledu valja istaknuti da činjenica da spor pokrenut pred sudom države članice ne može ući u područje primjene članka 8. stavka 1. Uredbe br. 2201/2003, u nedostatku djetetova uobičajenog boravišta u navedenoj državi članici, ne predstavlja nužno prepreku tomu da taj sud bude nadležan za odlučivanje o tom sporu po drugoj osnovi.
- 90 U ovom slučaju, kad je posljedica tumačenja iznesenog u točkama 70. do 78. ove presude, prema kojem je u biti fizička prisutnost djeteta u državi članici preduvjet za to da se ondje odredi njegovo uobičajeno boravište, to da na temelju odredbi Uredbe br. 2201/2003 koje se odnose na roditeljsku odgovornost nije moguće kao nadležan odrediti sud države članice, svaka država

članica ipak i dalje može, u skladu s člankom 14. te uredbe, utvrditi nadležnost vlastitih sudova na temelju pravila nacionalnog prava odstupanjem od kriterija blizine na kojem se temelje odredbe navedene uredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 17. listopada 2018., UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, t. 57.).

- 91 Stoga članak 14. Uredbe br. 2201/2003 nije prepreka tomu da sud pred kojim je pokrenut postupak primijeni pravila nacionalnog prava za utvrđivanje vlastite nadležnosti, uključujući, po potrebi, nadležnost koja se temelji na državljanstvu dotičnog djeteta iako je njegov otac, tuženik, državljanin države članice različite od one u kojoj se nalazi taj sud.
- 92 S obzirom na ta razmatranja, u situaciji kao što je ona o kojoj je riječ u glavnom postupku, nije isključeno, kao što je to u biti istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 95. svojeg mišljenja, da međunarodnu nadležnost, s jedne strane, u području raskida bračne veze i, s druge strane, u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, imaju sudovi različitih država članica. To utvrđenje može dovesti do pitanja može li to fragmentiranje ugroziti zaštitu interesa djeteta čije se poštovanje, u skladu s uvodnim izjavama 12. i 33. Uredbe br. 2201/2003, osobito treba osigurati pravilima o nadležnosti u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću.
- 93 U tom je pogledu važno podsjetiti na to da se, kao što se to navodi u uvodnoj izjavi 5. Uredbe br. 2201/2003, s ciljem osiguravanja jednakosti djece, ta uredba odnosi na sve odluke o roditeljskoj odgovornosti, uključujući mjere za zaštitu djeteta, neovisno o bilo kakvoj vezi s bračnim predmetom.
- 94 Naime, kao što je to istaknuo i nezavisni odvjetnik u točki 96. svojeg mišljenja, iako Uredba br. 2201/2003 omogućuje, osobito u svojem članku 12. stavku 3., bračnim drugovima da izbjegnju fragmentiranje sudova kao što je ono navedeno u točki 92. ove presude prihvaćanjem nadležnosti, u svrhu zahtjeva u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, suda nadležnog u stvarima povezanim s razvodom, kada je ta nadležnost u interesu djeteta, takvo fragmentiranje, čiji je eventualni nastanak svojstven sustavu te uredbe, ipak nije nužno neusklađeno s navedenim interesom. Naime, dotični roditelj može u interesu djeteta htjeti podnijeti takav zahtjev pred drugim sudovima, uključujući one u državi članici čiji je on državljanin, pri čemu se taj izbor može obrazložiti, konkretno, mogućnošću izražavanja na materinskom jeziku i eventualno nižim troškovima postupka (vidjeti po analogiji presudu od 5. rujna 2019., R (Nadležnost za roditeljsku odgovornost i obvezu uzdržavanja), C-468/18, EU:C:2019:666, t. 50. i 51.).
- 95 Valja dodati da, u skladu s člankom 12. stavkom 4. Uredbe br. 2201/2003, ako dijete ima uobičajeno boravište na državnom području treće države, koja nije potpisnica Konvencije o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju, ovrsi i suradnji u odnosu na roditeljsku odgovornost i o mjerama za zaštitu djece, potpisane u Haagu 19. listopada 1996., smatra se da je nadležnost u skladu osobito sa stavkom 3. tog članka u interesu djeteta, posebno ako se utvrdi da nije moguće vođenje postupka u trećoj državi o kojoj je riječ.
- 96 S obzirom na prethodna razmatranja, na četvrto pitanje valja odgovoriti sljedeće:
- U slučaju da nijedan sud države članice nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu za raskid bračne veze na temelju članaka 3. do 5. Uredbe br. 2201/2003, članak 7. te uredbe, u vezi s njezinim člankom 6., treba tumačiti na način da činjenica da je tuženik iz glavnog postupka državljanin države članice različite od one u kojoj se nalazi sud pred kojim je pokrenut postupak sprečava primjenu odredbe o supsidijarnoj nadležnosti predviđene u tom članku 7. kao temelja za uspostavu nadležnost tog suda a da ipak nije prepreka tomu da sudovi države članice čiji je on

državljanin budu nadležni za odlučivanje o takvom zahtjevu uz primjenu nacionalnih pravila o nadležnosti potonje države članice.

- U slučaju da nijedan sud države članice nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću na temelju članka 8. do 13. Uredbe br. 2201/2003, članak 14. te uredbe treba tumačiti na način da činjenica da je tuženik iz glavnog postupka državljanin države članice različite od one u kojoj se nalazi sud pred kojim je pokrenut postupak nije prepreka primjeni odredbe o supsidijarnoj nadležnosti predviđene u tom članku 14.

Peto pitanje

- 97 Svojim petim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti želi saznati, u slučaju da se uobičajeno boravište svih stranaka u sporu u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja ne nalazi u državi članici, pod kojim se uvjetima može utvrditi nadležnost koja se u iznimnim slučajevima temelji na *forum necessitatis* iz članka 7. Uredbe br. 4/2009. Konkretno, sud koji je uputio zahtjev pita, s jedne strane, koje su pretpostavke nužne kako bi se smatralo da postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili da postupak nije moguć u trećoj državi s kojom je spor usko povezan i je li stranka koja se poziva na taj članak 7. dužna dokazati da je neuspješno pokrenula ili pokušala pokrenuti taj postupak pred sudovima te treće države i, s druge strane, je li moguće pozvati se na državljanstvo jedne od stranaka kako bi se smatralo da spor mora u dovoljnoj mjeri biti povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.
- 98 U skladu s člankom 7. prvim stavkom Uredbe br. 4/2009, kad niti jedan sud države članice na temelju članka 3. do 6. te uredbe nije nadležan, sudovi države članice, u iznimnim slučajevima, mogu odlučivati o sporu ako u trećoj državi s kojom je spor usko povezan postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak u trećoj državi nije moguć. U skladu s drugim stavkom tog članka, spor mora u dovoljnoj mjeri biti povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.
- 99 Stoga članak 7. Uredbe br. 4/2009 postavlja četiri kumulativna uvjeta koje treba ispuniti kako bi sud države članice kojem je podnesen zahtjev u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja mogao iznimno utvrditi svoju nadležnost na temelju stanja nužde (*forum necessitatis*). Kao prvo, taj sud treba utvrditi da nijedan sud države članice nije nadležan na temelju članka 3. do 6. Uredbe br. 4/2009. Kao drugo, spor koji se pred njim vodi treba biti usko povezan s trećom državom. Kao treće, postupak o kojem je riječ nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak u toj trećoj državi nije moguć. Naposljetku, kao četvrto, spor također mora u dovoljnoj mjeri biti povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.
- 100 Iako je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri jesu li svi ti uvjeti ispunjeni kako bi se, po potrebi, mogao pozvati na nadležnost dodijeljenu odredbama članka 7. Uredbe br. 4/2009, za svaki od tih uvjeta, te s obzirom na elemente koje je dostavio taj sud, valja iznijeti sljedeća pojašnjenja.
- 101 Kao prvo, što se tiče ispunjavanja prvog uvjeta navedenog u točki 99. ove presude, važno je napomenuti da nije dovoljno da sud pred kojim je pokrenut postupak utvrdi da nema nadležnost na temelju članka 3. do 6. Uredbe br. 4/2009, nego se treba i uvjeriti da, osobito kada je postupak pokrenut pred nekoliko sudova, nijedan sud države članice nije nadležan na temelju tih članaka. Okolnost koju je sud koji je uputio zahtjev naveo kao pretpostavku petog pitanja, da tuženik ili uzdržavana osoba ili uzdržavane osobe imaju uobičajeno boravište u trećoj državi, odnosno da ne ispunjavaju kriterije navedene u članku 3. točki (a) odnosno članku 3. točki (b) Uredbe br. 4/2009,

nije stoga dovoljna kako bi se utvrdilo da niti jedan sud države članice nije nadležan na temelju članka 3. do 6. te uredbe, u smislu njezina članka 7. Stoga je i dalje na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri da ni on ni sudovi drugih država članica nisu nadležni za odlučivanje o tom zahtjevu na temelju osnova za nadležnost navedenih u članku 3. točkama (c) ili (d) ili u člancima 4. do 6. navedene uredbe.

- 102 Na prvom mjestu, što se tiče članka 3. točaka (c) i (d) Uredbe br. 4/2009, tom se odredbom nadležnost dodjeljuje sudu koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za glavne postupke o statusu osobe čiji je zahtjev za uzdržavanje sporedan ili sudu koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupak o roditeljskoj odgovornosti čiji je zahtjev za uzdržavanje sporedan, osim ako te nadležnosti nisu utemeljene isključivo na državljanstvu jedne od stranaka.
- 103 U ovom slučaju, kao što to proizlazi iz točaka 86. do 92. ove presude, ako sud koji je uputio zahtjev nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu za raskid bračne veze, ali bi to mogao biti, na temelju odredbe o supsidijarnoj nadležnosti predviđene člankom 14. Uredbe br. 2201/2003, za odlučivanje o zahtjevu koji se odnosi na roditeljsku odgovornost na temelju odredbi nacionalnog prava koje se temelje na državljanstvu tužiteljice iz glavnog postupka, sud koji je uputio zahtjev treba odrediti je li, zbog te okolnosti i s obzirom na članak 3. točku (d) Uredbe br. 4/2009, nenadležan za odlučivanje o zahtjevu za uzdržavanje u korist djece.
- 104 Na drugom mjestu, što se tiče osnova za nadležnost navedenih u člancima 4. i 5. Uredbe br. 4/2009, iako nijedan element spisa kojim Sud raspolaže ne upućuje na to da su primjenjive u glavnom predmetu, osobito je važno pojasniti, s jedne strane, da je izbor suda predviđen u članku 4. te uredbe, na temelju stavka 3. tog članka, ionako isključen za sporove koji se odnose na obvezu uzdržavanja djeteta mlađeg od 18 godina i, s druge strane, što se tiče nadležnosti koja se temelji na članku 5. navedene uredbe, da iz tog spisa ne proizlazi da se tuženik iz glavnog postupka dobrovoljno upustio u postupak zbog nekog drugog razloga osim onog da ospori nadležnost suda države članice pred kojim je pokrenut postupak. Suprotno tomu, nije isključeno da sudovi Portugalske Republike mogu, ovisno o slučaju, temeljiti svoju nadležnost na članku 6. iste uredbe, s obzirom na zajedničko portugalsko državljanstvo oca i njegove djece, ako su potonja djeca stranke postupka koji se odnosi na zahtjev za uzdržavanje kao uzdržavane osobe, što je ipak na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.
- 105 Kao drugo, što se tiče uvjeta iz članka 7. Uredbe br. 4/2009, prema kojem je spor koji se vodi pred sudom usko povezan s trećom državom, valja istaknuti da ta uredba ne daje nikakvu naznaku o okolnostima koje omogućuju da se utvrdi postojanje takve uske povezanosti. Međutim, s obzirom na kriterije nadležnosti na kojima se temelji navedena uredba, osobito kriterij uobičajenog boravišta, sud pred kojim je pokrenut postupak treba moći utvrditi postojanje takve uske povezanosti kad iz okolnosti slučaja proizlazi, što je na tom sudu da provjeri, da sve stranke u sporu imaju uobičajeno boravište na državnom području dotične treće države. Naime, neovisno o kriterijima na kojima se temelji nadležnost u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja u toj trećoj državi, osobito ako je riječ o državi koja nije potpisnica Haaške konvencije od 23. studenoga 2007. o međunarodnoj naplati tražbina za uzdržavanje djece i drugim oblicima obiteljskog uzdržavanja, načelno je razumno smatrati, uzimajući u obzir kriterij blizine, da sudovi države na čijem državnom području maloljetno dijete, koje je uzdržavana osoba, te obveznik uzdržavanja imaju svoje uobičajeno boravište mogu najbolje ocijeniti potrebe tog djeteta s obzirom na okolinu, osobito društvenu i obiteljsku, u kojoj živi i u kojoj će živjeti.

- 106 Kao treće, da bi sud države članice pred kojim je pokrenut postupak mogao iznimno izvršavati nadležnost koja proizlazi iz članka 7. Uredbe br. 4/2009, važno je i to da postupak o kojem je riječ nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili nije moguć pred sudovima dotične treće države.
- 107 U tom pogledu, iako se u uvodnoj izjavi 16. te uredbe građanski rat navodi kao primjer kad ne postoji mogućnost vođenja postupka u trećoj državi o kojoj je riječ, čime se tako daje primjer iznimnih slučajeva u kojima se može provoditi nadležnost utemeljena na *forum necessitatis*, valja istaknuti da navedena uredba ne pruža naznake o okolnostima u kojima sud države članice pred kojim je pokrenut postupak može utvrditi da se postupak u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja ne može pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima pred sudovima dotične treće države. Međutim, iz te uvodne izjave 16. proizlazi da je, „[k]ako bi se ukinuli slučajevi uskrate pravosuđa”, uspostavljen *forum necessitatis* koji, u iznimnim slučajevima, omogućuje sudu države članice pred kojim je pokrenut postupak da prihvati nadležnost za spor koji je tijesno povezan s trećom državom „kad bi od podnositelja zahtjeva bilo neopravdano očekivati da pokrene ili vodi postupak” u toj trećoj državi.
- 108 Stoga iz tih pojašnjenja proizlazi da, s jedne strane, kako bi, ovisno o slučaju, utvrdio svoju nadležnost na temelju članka 7. Uredbe br. 4/2009, sud države članice pred kojim je pokrenut postupak ne može od podnositelja zahtjeva za uzdržavanje tražiti da dokaže da je neuspješno pokrenuo ili pokušao pokrenuti predmetni postupak pred sudovima dotične treće države. Stoga je dovoljno da se sud države članice pred kojim je pokrenut postupak, s obzirom na sve činjenične i pravne elemente slučaja, može uvjeriti da su prepreke u dotičnoj trećoj državi takve da bi bilo nerazumno naložiti podnositelju zahtjeva da zahtjeva tražbine uzdržavanja pred sudovima te treće države.
- 109 Naime, kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točki 126. svojeg mišljenja, kad bi se od takvog podnositelja zahtjeva zahtijevalo da pokuša pokrenuti postupak pred sudovima dotične treće države samo radi dokazivanja stanja nužde kako bi se primijenio *forum necessitatis*, to bi se protivilo cilju Uredbe br. 4/2009 kojom se konkretno nastoji, prema sudskoj praksi navedenoj u točki 48. ove presude, zaštititi uzdržavanu osobu i promicati dobro sudovanje. To utvrđenje vrijedi tim više kada je uzdržavana osoba dijete čiju zaštitu interesa treba uzeti u obzir prilikom tumačenja i provedbe Uredbe br. 4/2009 i koja je, kao što se to potvrđuje člankom 24. stavkom 2. Povelje, primarni cilj u svakom djelovanju koje se odnosi na djecu, bez obzira na to provode li ga tijela javne vlasti ili privatne institucije (vidjeti u tom smislu presudu od 16. srpnja 2015., A, C-184/14, EU:C:2015:479, t. 46.).
- 110 S druge strane, s obzirom na to da je, kao što se to navodi u uvodnoj izjavi 16. Uredbe br. 4/2009, cilj nadležnosti koja se temelji na *forum necessitatis* „osobito” ukinuti slučajeve uskrate pravosuđa, načelno je opravdano da se sud države članice pred kojim je pokrenut postupak može na njega pozvati u iznimnim slučajevima i podložno analizi koja je potkrijepljena postupovnim uvjetima dotične treće države, kad je pristup pravosuđu u toj trećoj državi pravno ili činjenično ograničen, osobito primjenom postupovnih uvjeta koji su diskriminirajući ili protivni temeljnim jamstvima poštenog suđenja.
- 111 Kao četvrto, važno je da je predmetni spor u „u dovoljnoj mjeri” povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak. U tom pogledu, kako bi se odgovorilo na dvojbe suda koji je uputio zahtjev, dovoljno je istaknuti da se u uvodnoj izjavi 16. Uredbe br. 4/2009 pojašnjava da bi takvu povezanost moglo činiti, među ostalim, državljanstvo jedne od stranaka.

- 112 Uzimajući u obzir ta pojašnjenja, kao i elemente koje je iznijela majka maloljetne djece o kojoj je riječ u glavnom postupku, na sudu je koji je uputio zahtjev da odredi može li taj sud na temelju odredbi članka 7. Uredbe br. 4/2009 odlučiti o zahtjevu za uzdržavanje koji je osoba MPA podnijela u korist svoje djece. U tom se pogledu sud koji je uputio zahtjev može proglasiti nadležnim kako bi smanjio rizik od uskrate pravosuđa, ali ne može se pozvati samo na opće okolnosti povezane s nedostacima u pravosudnom sustavu treće države a da ne analizira posljedice koje bi navedene okolnosti mogle imati na ovaj slučaj.
- 113 S obzirom na prethodna razmatranja, na peto pitanje valja odgovoriti da članak 7. Uredbe br. 4/2009 treba tumačiti na način da:
- u slučaju da se uobičajeno boravište svih stranaka u sporu u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja ne nalazi u državi članici, nadležnost koja se u iznimnim slučajevima temelji na *forum necessitatis* iz tog članka 7. može se utvrditi ako niti jedan sud države članice nije nadležan na temelju članaka 3. do 6. te uredbe, ako postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak nije moguć u trećoj državi s kojom je spor usko povezan i ako je taj spor u dovoljnoj mjeri povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak;
  - kako bi se u iznimnim slučajevima smatralo da postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima u trećoj državi, važno je da je, nakon analize koja je potkrijepljena elementima istaknutima u svakom pojedinačnom slučaju, pristup pravosuđu u toj trećoj državi pravno ili činjenično ograničen, osobito primjenom postupovnih uvjeta koji su diskriminirajući ili protivni temeljnim jamstvima poštenog suđenja a da se pritom ne zahtijeva da je stranka koja se poziva na navedeni članak 7. dužna dokazati da je neuspješno pokrenula ili pokušala pokrenuti taj postupak pred sudovima te treće države, i
  - kako bi se smatralo da spor mora u dovoljnoj mjeri biti povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak, moguće je pozvati se na državljanstvo jedne od stranaka.

Šesto pitanje

- 114 Svojim šestim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 47. Povelje tumačiti na način da mu se protivi to da, čak i u slučaju u kojem su dotični bračni drugovi usko povezani s državama članicama zbog svojih državljanstava i prethodnog boravišta, nijedna država članica nije nadležna u skladu s odredbama Uredbe br. 2201/2003 i Uredbe br. 4/2009.
- 115 Kao što to osobito proizlazi iz točaka 87. do 92. i 98. do 113. ove presude, i kao što je to Komisija u biti istaknula u svojim pisanim očitovanjima, očito je da u skladu s odredbama Uredbe br. 2201/2003 i Uredbe br. 4/2009, osobito članaka 7. i 14. Uredbe br. 2201/2003 i članka 7. Uredbe br. 4/2009, kojima se uvode mehanizmi koji omogućuju određivanje nadležnog suda kad na temelju drugih odredbi tih uredbi nije nadležan nijedan sud države članice, sudovi barem jedne države članice trebaju biti nadležni za odlučivanje o tužbama redom u području raskida bračne veze, roditeljske odgovornosti i obveza uzdržavanja.
- 116 Slijedom toga, kao što je to napomenula Komisija, s obzirom na to da je šesto pitanje hipotetsko, na njega nije potrebno odgovoriti.

Troškovi

- 117 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (treće vijeće) odlučuje:

1. Članak 3. stavak 1. točku (a) Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1347/2000 i članak 3. točke (a) i (b) Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja treba tumačiti na način da, u svrhu određivanja uobičajenog boravišta u smislu tih odredbi status članova ugovornog osoblja Europske unije dotičnih bračnih drugova, koji rade u delegaciji potonje institucije u trećoj državi i koji navodno imaju diplomatski status u toj trećoj državi, ne može biti odlučujući element.
2. Članak 8. stavak 1. Uredbe br. 2201/2003 treba tumačiti na način da u svrhu određivanja uobičajenog boravišta djeteta nije relevantna poveznica u obliku majčina državljanstva, kao ni njezina boravka prije sklapanja braka u državi članici u kojoj se nalazi sud kojem je podnesen zahtjev u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, a okolnost prema kojoj su maloljetna djeca rođena u toj državi članici i imaju njezino državljanstvo je nedovoljna.
3. U slučaju da nijedan sud države članice nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu za raskid bračne veze na temelju članaka 3. do 5. Uredbe br. 2201/2003, članak 7. te uredbe, u vezi s njezinim člankom 6., treba tumačiti na način da činjenica da je tuženik iz glavnog postupka državljanin države članice različite od one u kojoj se nalazi sud pred kojim je pokrenut postupak sprečava primjenu odredbe o supsidijarnoj nadležnosti predviđene u tom članku 7. kao temelja za uspostavu nadležnosti tog suda a da ipak nije prepreka tomu da sudovi države članice čiji je on državljanin budu nadležni za odlučivanje o takvom zahtjevu uz primjenu nacionalnih pravila o nadležnosti potonje države članice.

U slučaju da nijedan sud države članice nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću na temelju članaka 8. do 13. Uredbe br. 2201/2003, članak 14. te uredbe treba tumačiti na način da činjenica da je tuženik iz glavnog postupka državljanin države članice različite od one u kojoj se nalazi sud pred kojim je pokrenut postupak nije prepreka primjeni odredbe o supsidijarnoj nadležnosti predviđene u tom članku 14.

4. Članak 7. Uredbe br. 4/2009 treba tumačiti na način da:

- u slučaju da se uobičajeno boravište svih stranaka u sporu u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja ne nalazi u državi članici, nadležnost koja se u iznimnim slučajevima temelji na *forum necessitatis* iz tog članka 7. može se utvrditi ako niti jedan sud države članice nije nadležan na temelju članaka 3. do 6. te uredbe, ako postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak nije

moguć u trećoj državi s kojom je spor usko povezan i ako je taj spor u dovoljnoj mjeri povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak;

- kako bi se u iznimnim slučajevima smatralo da postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima u trećoj državi, važno je da je, nakon analize koja je potkrijepljena elementima istaknutima u svakom pojedinačnom slučaju, pristup pravosuđu u toj trećoj državi pravno ili činjenično ograničen, osobito primjenom postupovnih uvjeta koji su diskriminirajući ili protivni temeljnim jamstvima poštenog suđenja a da se pritom ne zahtijeva da je stranka koja se poziva na navedeni članak 7. dužna dokazati da je neuspješno pokrenula ili pokušala pokrenuti taj postupak pred sudovima te treće države, i
- kako bi se smatralo da spor mora u dovoljnoj mjeri biti povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak, moguće je pozvati se na državljanstvo jedne od stranaka.

Potpisi